

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Epistola 195

Citation: Holberg, Ludvig: "Epistola 195", i Holberg, Ludvig: *Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret*, udg. af F. J. Billeskov Jansen, Rosenkilde og Bagger, 1969-1971, s. 172.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holb11val-shoot-workid64153/facsimile.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Værker i tolv bind 1: Natur- og folkeret

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

som have stræbet at give deres egne Historier en stor Ælde, men ingen Materie have havt, efterdi deres Lande er sildere bebyggede, af de Beretninger de have faaet af Nordiske Rejsende om Danske, Norske og Svenske Bedrifter, have sammenskrevet deres Historier, og givet dem af Vanitet ud for at være skeede udi deres egne Lande; ligesom man seer, at de siden have gjort med Ægyptiske Historier, som de have foregivet at være Græske Bedrifter. Jeg forbliver etc.

EPISTOLA CXCV.

Til **

Min Herre mælder udi sin Skrivelse af 21de Octobris, at han ikke kand bifalde det, som jeg haver skrevet om Skue-Spill: I sær laster han dette, at jeg haver satt saa liden Priis paa Terentio, helst saasom mange af de lærdeste gamle Romere, som maa være de beqvemmeste Dommere, preferere ham for Plauto. Jeg svarer dertil, at jeg dømmer efter min egen, og ikke efter andres Smag. Om end Aristarchus selv fælder Dom udi en Ting, gjør jeg mig dog Umage, at examinere, hvorpaa den grunder sig; thi Erfarenhed lærer, at en heel Stad undertiden, indtagen af en eeneste anseelig Mands Autoritet, renoncerer ligesom paa sine egne Sandser. Herforuden, hvad denne Materie angaaer, kand man sige, at de lærdeste og skarpsindigste Mænd ere ikke altiit Kiendere af Skue-Spill. Det synes vel, at man bør ansee det for en Formastelse at forkaste en saa skjønsom Mands Dom, som Horatii. Man seer, at samme store Poët udi sin Arte Poëtica fælder ikkun slet Dom over Plauto. Hans Ord ere disse:

*At nostri proavi Plautinos et numeros et
Laudavere sales; nimium patienter utrumque,
Nè dicam stultè, mirati.*

Man kand jo ligesaavel sige, at det er en Formastelse af Horatio at vrage det, som de ældere Romere for ham have fundet Smag udi; helst saasom man seer, at Cicero for ham, Macrobius, Gellius, og fleere, efter ham, have været af andre Tanker: Plautus skinner ligesaa klart udi mine Øjne, efter at jeg haver læset denne Horatii censure, som før; ja, om Cicero selv havde været af Tanker med Horatio, havde jeg dog appelleret til mine egne Sandser; allerhelst saasom det kommer mig for, at med alle de herlige Qvaliteter, som denne store Romer haver besiddet, han dog ikke haver været den stærkeste Kiender af Skuespill. Thi de tvende af Plauti Comœdier, Pseudolus og Truculentus, som efter Catonis Beretning have stukket ham meest udi Øynene, kand ikke lignedes mod Aulularia, Capteivi, Amphitruo, og Menechmi. Jeg forlader mig herudi heller paa Molières Domme; thi om ham heder det: Artifici in sua arte credendum; thi ingen haver udstuderet Theatrum stærkere end samme Mand: Man seer, at han haver taget Plautum, og ikke Terentium, til Modèle, og at de tvende Skue-Spill, Amphitruo og l'Avare, som ere Plauti Amphitruo og Aulularia udi Fransk Klæde-Dragt, ere endnu de prægtigste Comœdier, som vi have. Jeg tilstaaer gierne, at man i Henseende til det Latinske Sprog heller kand recommendere Terentium: Jeg tilstaaer ogsaa, at theatralske Regler nøjere i Agt tages af den sidste, hvor vel derpaa er ogsaa meget at sige; thi der udfordredes et stort Arbejde at sætte Terentii Comœdier udi ret Orden, og kunde jeg saadant let bevise, hvis jeg vilde foretage mig at examinere et hvert Stykke i sær. Jeg siger dog, at jeg agter meere Terentium i Henseende til Stilen og theatralske Regler; men deraf flyder ikke andet, end at den eene kand være bedre Lingvist, og den anden bedre Comœdie-Skriver, at man hos den eene mærker større Flid, men hos den anden større Geist, og at den eene haver mindre Feil, men den anden fleere Qvaliteter. Thi ligesom man kand giøre et Poëma uden Lyder, og er derfor just ikke Poët; saa kand en anden giøre Vers fulde af Fejl, og

dog fortiene Laur-Krandsen. Jeg ligner Plautum ved et dejligt Jomfrue-Ansigt med adskillige Pletter, Terentium ved et glat, men derhos et hver Dags Ansigt. Det er ellers langt fra, at jeg vil paatage mig i Fleng at berømme eller at forsvare Plauti Comœdier; tvertimod jeg holder adskillige af dem saa slette, at jeg forundrer mig over, at den, som haver været Autor af Casina eller Cistellaria, kand ogsaa have været Autor af Amphitruo. Det kand man dog sige, at, hvorvel mange af hans Comœdier ere heel slette, saa finder man dog derudi Scener, hvorudi Plauti Geist fremskinner, item en særdeeles Riighed af Ord. Til Beviis derpaa vil jeg alleene anføre Begyndelsen af Alcesimarchi Tale udi Cistellaria.

*Jactor, crucior, stimulor, versor in amoris rota miser,
Exanimor, feror, differor, distrahor, diripior, ita nubilam
mentem
Animi habeo: ubi sum, ibi non sum; ubi non sum, ibi est
animus.*

*Ita me amor lassum animi ludificat, fugat, agit, appetit,
Raptat, retinet, lactat, largitur: quod dat, non dat; deludit:
Modò quod svasit, dissvadet: quod dissvasit, id ostentat.*

Her finder man udi et af Plauti sletteste Stykker Prøve paa Plauti Geist og Ordriighed. Hvad hans gode Comœdier angaaer, da ere de Mesterstykker. Jeg haver ikkun alleene anført fire, nemlig: Amphitruo, Menechmi, Aulularia og Capteivei, eftersom de alle ere saadanne, som ved en liden Forandring kand med Applausu forestilles paa vore Tiders Skue-Pladse. Nest efter dem regner jeg: Pseudolum og Mostellaria. Af den første haver jeg betient mig udi en af mine Comœdier, nemlig *Menschenskræk*, som er et af mine behageligste Stykker: Og den sidste haver jeg og i Sinde at benytte mig af, og at iføre en nye Klædning. Af alle Terentii Comœdier detimod haver jeg intet kunnet benytte mig nogen. Eunuchus er det eneste Stykke, som kand gjøre nogen Effect paa Theatro: Men derudi maatte meget forandres. Paleprat haver vel bragt den udi en an-

den Form, men haver efter min Skønsomhed heller forværret end forbedret den. Udi den Sammenligning derfor, som kand giøres imellem Plautum og Terentium, tager jeg ikke i Betænkning at underskrive de Domme, som tvende beqvemme Dommere, een gammel og een nye, derudi haver fældet. Den eene er Julius Cæsar, der selv haver skrevet Skue-Spill, og ellers var een af de skarp-sindigste Mænd, som Naturen haver produceret. Samme Cæsar udi en Tragœdie, nemlig Oedipus, som han selv haver gjort, taler om Terentio saaledes:

*Tu quoque, tu in summis, o dimidiata Menander
Poneris, et meritò puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æqvato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac despectus parte jaceres!
Unum hoc maceror, et doleo tibi deesse, Terenti!*

Det er:

Og du som er en halv Menander, du haver ogsaa med Billighed faaet Sted blant store Poëter i Henseende til Stilens Purhed. Det var at ønske, at du havde været ligesaa lykkelig udi den Comiske Geist, som du haver været udi Stilen, paa det at du kunde settes ved Siden af de Græske Comœdie-Skrivere. Men det eene, o Terenti, fattes dig; og det er i den Henseende at jeg græmmer mig. Af dette sees, at Cæsar gjør Væsen af Terentio alleene i Henseende til Stilens Purhed. Det andet Vidnesbyrd, som gives af Mad. Dacier, er ogsaa af stor Vigtighed, saasom faa Skribentere udi vor Tiid haver været beqvemmere at dømme om Skue-Spill. Samme lærde og skønsomme Dame taler her om saaledes: Terentius haver viset meere Konst; men Plautus meere Geist: Terentius lader sine Acteurs meere tale end agere; Plautus lader dem meere agere end tale. Det sidste er et ret Skue-Spills Kiændemærke, som bestaaer heller udi Actionen end udi Talen. Udi Plauto er stedse noget, som gjør Skue-Pladsen levende, da den derimod udi Terentio giøres død og magtesløs. Jeg forbliver etc.

EPISTOLA CXCVI.

Til **

Du forlanger at vide hvorledes jeg blev tracteret forgangen Torsdag udi det store Giæstebud, som jeg mod min Sædvane bivaanede. Saasom Retterne vare mange, og min Ihukommelse nu omstunder er meget slet, saa er det mig umueligt at giøre mindste reede derfor. Dette alleene kand jeg erindre, at jeg gik saa godt som fastende fra Bordet. Du vil vel dertil sige, at dette var min egen Skyld: Nej! Det var dog ikke min Skyld. Aarsagen maa heller tilskrives den vedtagne Skik, at dølge Retterne for de indbudne Giæster. Du veed, at jeg gierne æder mig mæt paa een god Ret, og lader de andre staae u-rørte. Saasom nu de første Retter ikke accommoderede mig, lod jeg een efter anden passere, agtende at æde mig mæt, enten paa et Stykke kaagt eller stægt Kiød, naar det blev frembaaret, og som jeg kunde ikke andet end vente. Min Forventning slog mig ey heller Fejl; men til min Uheld bestod Steegen udi Giæs og Griis, hvilke vare mig for rørige, og dermed sluttedes Maaltidet, og jeg stod med en tom Mave op fra Bordet; saa at det gik mig her, som udi det gamle Græske Giæstebud, hvorom Plutarchus taler, da den Macedoniske Konge Philippus bad Giæsterne at spare sig til den sidste og beste Ret, hvilken ikke fremkom. Jeg faldt derfor paa de Tanker, at giøre Forslag til Giæstebuders Reformation, saavel i Henseende til denne Hændelse, som i Henseende til andre Ting. Man burte efter mine Tanker indføre den Skik, som er brugelig paa nogle andre Stæder, nemlig, at vise Giæsterne Kiøkken-Seddelen, saa kunde ingen underkastes saadan Uheld, som mig vederfoer. Athenæus vidner, at saadant var i gamle Dage brugeligt, nemlig, at alle Retternes Navne vare skrevne paa en Tavle, paa det, at Giæsterne kunde vide, hvad som af Kokken var tillavet.